

Tamara Tuuminen

Kliinisen mikrobiologian erikoislääkäri
Lääketieteellisen mikrobiologian
dosentti
Ylilääkäri

“Homekoulut kuntoon!” on ollut esimerkiksi erään itäsuomalaisen keskustalaispoliitikon vaaliteema vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Hän on tehnyt aiheesta myös kansalaisaloitteen (1). Ammatiltaan ehdokas on rakennusmestari ja viiden lapsen isä. Perheen kolme nuorinta lasta oli altistunut kodin ulkopuolella homeille ja he sairastivat epämääräisiä hengitystie- ja iho-oireita. Päätäväinen isä otti lapset pois tarhasta ja järjesti heille kotona korvaavan yksityisen opetuksen. Lasten oireilu loppui. Hän myös osallistui erään koulurakennuksen purkutöihin. Tutustuin häneen Mikkelin torilla ja ajattelin, että onneksi löytyy kansalaisaktiivisti, joka “tarttui härkää sarvista” ja toi ongelman päivänvaloon, jopa valtakunnallisen politiikan tasolle.

Kosteus- ja homealtistus-oireyhtymä on tunnistettava ja tunnustettava

Homealtistuneita on Suomessa todennäköisesti paljon, joskin täysin varmoja lukuja sairastavuudesta ei pystytä esittämään, koska yhtenäistä tautidiagnoosin koodia kyseiselle oireyhtymälle ei ole. Homealtistusoireyhtymään sairastuneet ovat perustaneet oman yhdistyksensä nimeltään “Homepakolaiset ry” (2). Nimi on hyvin osuva, koska paras keino säilyttää oireettomuus on pysyä kaukana altistajasta. Toki kyseisen pakolaisuus ei ole mitään “herkua”, koska se rajoittaa liikkumista ja kaventaa Suomessa muutenkin kapeammiksi käyneitä työskentelymahdollisuuksia. Homepakolaisuus on se hinta, jonka onneton homemyrkyille ja muille antigeneille herkistynyt henkilö joutuu maksamaan subjektiivisesta hyvinvoinnistaan. Modernin teknologian tarjoamia informaatiokanavia käyttäen yhdistyksen jäsenet jakavat kokemusperäistä tietoa ja vaihtavat tietoa mm. niistä julkisista paikoista, joita heidän on vältettävä (ko. paikoilla ei ole kovin imarteleva maine!). Käyttämällä tieteellisiä julkaisuja yhdistyksen jäsenet myös esittävät perusteltua kritiikkiä nykyistä lääketieteellistä lähestymistapaa vastaan (3).

Eräät lääkärit uskovat, että paras tapa ratkaista kaikki herkistyneiden

ongelmat on vaikuttaa heidän ajatusmalleihinsa tarkastelemalla tilanteita, joissa he saavat oireita, ja saada heidät ajattelemaan oireitten johtuvat väärityneistä kognitioista. Nämä lääkärit katsovat, että väärityneitä kognitioita voidaan korjata kognitiivisella terapialla. He ovat arvioineet, että homealtistuksessa oleskelu paikoissa, joissa potilaat kokevat oireita, saattaisi toimia allergeenisiedätyshoidon tapaan. Ottamatta huomioon potilaan somaattisia objektiivisia oireita potilaiden oireilua selitetään ehdollistumisella. Kyseisestä mallista ei kuitenkaan löydy mainintaa v. 2007 suomalaisen asiantuntijatyöryhmän allekirjoittamasta yhteenvedosta, joka on toistaiseksi laajin voimassa oleva asiaa koskeva dokumentti (4).

Ongelmista kärsivien kannalta tämä ajattelutapa vaikuttaa täysin virheelliseltä ja vaaralliselta. Kosteus- ja homealtistusoireyhtymän mekanismit ovat edelleen puutteellisesti tunnettuja. Siitä huolimatta tiedetään, ettei kaikilta potilailta löydy homeantigeneille IgE-luokan vasta-aineita. Homekasvusto on muuttuva ekosysteemi, joka koostuu monista sädesienten ja mikrobian lajeista, joista osaa ei välttämättä edes pystytä viljelemään (4). Tämän takia vertailu allergiaan ja siihen an-

nettavaan siedätyshoitoon, jossa allergeni on selvitetty ja immunologiset mekanismit tunnetaan, ei ole edes pintapuolisen tarkastelun perusteella mahdollista. Kosteus- ja homesienialtistusoireyhtymässä kyse on erittäin monimutkaisista toksisista (5–7) ja herkistävästä vaikutuksista, joissa immunologinen vaste määräytyy sekä luonnollisen että hankitun immunitetihaaran kautta. Näiden vasteiden tasapaino on epäselvä. Adaptiivisessa immunologisessa vasteessa kyseessä voi olla sekä tyyppin I vaste (välitön immunologinen reaktio) että todennäköisesti myös tyyppin IV vaste (viivästynyt vaste, jossa T-lymfosyyteillä on oma roolinsa) (8,9).

Ehdollistumisen on kuvannut venäläinen fysiologi Ivan Pavlov (10) opettamalla koiraa reagoimaan valolle, joka vilahtaa ennen ruuan antoa. Syljen erityks alkua valon väläyksestä, pienellä viiveellä. Homealtistuneilla oleskelu saastuneessa paikassa voi aiheuttaa oireilun joko nopeasti tai viiveellä, joten sitä ei voi verrata Pavlovin koiran ehdollistumisreaktioon. Sellaiset oireet, kuten esimerkiksi äänen käheytyminen tai liman valuminen, eivät tietääkseni ole selitettävissä ehdollistumisella.

Kliinisessä työssä saatetaan kuitenkin suhtautua nihelistisesti kosteus- ja homealtistukseen. Tämä asenne heikentää muutenkin hädässä olevan potilaan oikeusturvaa. Pahinta on se, että potilaan kohtaamisessa, tai sen jälkeen, voi syntyä ahdistuneisuutta ja mielialanlaskua. Epäempaattisessa kohtelussa potilaalle voidaan selit-

tää, että ongelma olisi tavalla tai toisella ”korvien välissä”, jollain tavalla itseaiheutettua. Saatetaan epäillä esimerkiksi psykiatrista sairautta, johon määrätään lääkettä pinnallisen arvioinnin perusteella.

Tapausten parempi tunnistaminen on erittäin tärkeää silloin, kun taustalla ilmenee homealtistusta ja potilas kärsii selittämättömistä hengitystie-, neurologisista tai reuman kaltaisista oireista. Äänen madaltuminen, steriilit sinuiitit, enkefalopatiat sekä nivel- ja lihaskivut, epämääräiset iho-oireet aikaisemmin täysin perusterveillä lapsi- tai aikuispotilailla voivatkin olla kosteus- ja homealtistusoireyhtymän merkki. Mikäli potilas samanaikaisesti valittaa myös väsymystä, tulee selvittää hänen kilpirauhasensa toiminta, koska mykotoksiinit voivat toksikologisten tutkimuksien valossa vahingoittaa kilpirauhasta.

Jotta potilaiden terveysongelmien tunnistaminen olisi sujuvaa, väheksyvää suhtautumista on vältettävä. Homealtistuksen seuraukset edellyttävät aiheeseen liittyvän tutkimuksen kehittämistä, jotta löydetään diagnostiikka varten testejä ja asianmukaisia hoitokeinoja. Taudin esiintyvyyttä Suomessa tulisi selvittää, kehittää diagnostisia kriteerejä ja kuntoutusmahdollisuuksia. Lääkäreille suunnattua koulutusta oireyhtymästä on aiheellista antaa jo perusopetuksen aikana ja osana jatkokoulutusta. Potilaiden luottamusta lääketieteeseen ja lääkäreihin ei saa heikentää asenteellisuuksella ja vähätelyllä.

Kirjallisuutta

1. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/903>. [viitattu 31.5.2015].
2. Homepakolaiset ry. <http://homepakolaiset.fi/index.html>. [viitattu 22.05.2015].
3. Homepakolaiset ry:n vastine TTL:n ja Sainion linjaukselle. http://homepakolaiset.fi/vaikutamme/Tiedote_Sainion_ja_TTLn_linjaukset_31.1.2014.pdf. [viitattu 22.05.2015].
4. Nordman H, Uitti J. Majvik II-suosituksesta ohjeita kosteusvaurioiden selvittelyyn. *Suom Lääkäril* 2007;62:653–4.
5. Ammann HM. Mycotoxins in indoor environments. *Mycotoxin Res* 2005;21:157–63.
6. Ammann HM. Indoor mold contamination—a threat to health? *J Environ Health* 2002;64:43–4.
7. Ammann HM. Is indoor mold contamination a threat to health? Part two. *J Environ Health* 2003;66:47–9.
8. Wolff HC. Innate immunity and the pathogenicity of inhaled microbial particles. *Int J. Biol Sci* 2011;7:261–8.
9. Edmondson DA, Barrios CS, Brasel TL, Straus DC, Kurup VP, Fink JN. Immune response among patients exposed to molds. *Int J Mol Sci* 2009; 10: 5471–84.
10. Wikipedia. Ivan Pavlov. http://fi.wikipedia.org/wiki/Ivan_Pavlov. [viitattu 22.05.2015].

Sidonnaisuudet

Kirjoittajalla ei ole aiheeseen liittyviä sidonnaisuuksia.